.. അഷ്ടമ സർഗഃ ..

ശ്രീമഹാദേവ ഉവാച .

അഥ കാലേ ഗതേ കസ്മിൻ ഭരതോ ഭീമവിക്രമഃ .
യുധാജിതാ മാതുലേന ഹ്യാഹൂതോഽഗാത്സസൈനികഃ .. 1..

രാമാജ്ഞയാ ഗതസ്തത്ര ഹത്വാ ഗന്ധർവനായകാൻ .
തിസ്രഃ കോടീഃ പുരേ ദ്വേ തു നിവേശ്യ രഘുനന്ദനഃ .. 2..

പുഷ്കരം പുഷ്കരാവത്യാം തക്ഷം തക്ഷശിലാഹ്വയേ .
അഭിഷിച്യ സുതൗ തത്ര ധനധാന്യസുഹൃദ്വൃതൗ .. 3..

പുനരാഗത്യ ഭരതോ രാമസേവാപരോഽഭവത് .
തതഃ പ്രീതോ രഘുശ്രേഷ്ഠോ ലക്ഷ്മണം പ്രാഹ സാദരം .. 4..

ഉഭൗ കുമാരൗ സൗമിത്രേ ഗൃഹീത്വാ പശ്ചിമാം ദിശം .
തത്ര ഭില്ലാൻ വിനിർജിത്യ ദുഷ്ടാൻ സർവാപകാരിണഃ .. 5..

അംഗദശ്ചിത്രകേതുശ്ച മഹാസത്ത്വപരാക്രമൗ .
ദ്വയോർദ്വേ നഗരേ കൃത്വാ ഗജാശ്വധനരത്നകൈഃ .. 6..

അഭിഷിച്യ സുതൗ തത്ര ശീഘ്രമാഗച്ഛ മാം പുനഃ .
രാമസ്യാജ്ഞാം പുരസ്കൃത്യ ഗജാശ്വബലവാഹനഃ .. 7..

ഗത്വാ ഹത്വാ രിപൂൻ സർവാൻ സ്ഥാപയിത്വാ കുമാരകൗ .
സൗമിത്രിഃ പുനരാഗത്യ രാമസേവാപരോഽഭവത് .. 8..

തതസ്തു കാലേ മഹതി പ്രയാതേ
രാമം സദാ ധർമപഥേ സ്ഥിതം ഹരിം .
ദ്രഷ്ടും സമാഗാദൃഷിവേഷധാരീ
കാലസ്തതോ ലക്ഷ്മണമിത്യുവാച .. 9..

നിവേദയസ്വാതിബലസ്യ ദൂതം
മാം ദ്രഷ്ടുകാമം പുരുഷോത്തമായ .
രാമായ വിജ്ഞാപനമസ്തി തസ്യ
മഹർഷിമുഖ്യസ്യ ചിരായ ധീമൻ .. 10..

തസ്യ തദ്വചനം ശ്രുത്വാ സൗമിത്രിസ്ത്വരയാന്വിതഃ .
ആചചക്ഷേഽഥ രാമായ സ സമ്പ്രാപ്തം തപോധനം .. 11..

ഏവം ബ്രുവന്തം പ്രോവാച ലക്ഷ്മണം രാഘവോ വചഃ .
ശീഘ്രം പ്രവേശ്യതാം താത മുനിഃ സത്കാരപൂർവകം .. 12..

ലക്ഷ്മണസ്തു തഥേത്യുക്ത്വാ പ്രാവേശയത താപസം .
സ്വതേജസാ ജ്വലന്തം തം ഘൃതസിക്തം യഥാനലം .. 13..

സോഽഭിഗമ്യ രഘുശ്രേഷ്ഠം ദീപ്യമാനഃ സ്വതേജസാ .
മുനിർമധുരവാക്യേന വർധസ്വേത്യാഹ രാഘവം .. 14..

തസ്മൈ സ മുനയേ രാമഃ പൂജാം കൃത്വാ യഥാവിധി .
പൃഷ്ട്വാനാമയമവ്യഗ്രോ രാമഃ പൃഷ്ടോഽഥ തേന സഃ .. 15..

ദിവ്യാസനേ സമാസീനോ രാമഃ പ്രോവാച താപസം .
യദർഥമാഗതോഽസി ത്വമിഹ തത്പ്രാപയസ്വ മേ .. 16..

വാക്യേന ചോദിതസ്തേന രാമേണാഹ മുനിർവചഃ .
ദ്വന്ദ്വമേവ പ്രയോക്തവ്യമനാലക്ഷ്യം തു തദ്വചഃ .. 17..

നാന്യേന ചൈതച്ഛ്രോതവ്യം നാഖ്യാതവ്യം ച കസ്യചിത് .
ശൃണുയാദ്വാ നിരീക്ഷേദ്വാ യഃ സ വധ്യസ്ത്വയാ പ്രഭോ .. 18..

തഥേതി ച പ്രതിജ്ഞായ രാമോ ലക്ഷ്മണമബ്രവീത് .
തിഷ്ഠ ത്വം ദ്വാരി സൗമിത്രേ നായാത്വത്ര ജനോ രഹഃ .. 19..

യദ്യാഗച്ഛതി കോ വാപി സ വധ്യോ മേ ന സംശയഃ .
തതഃ പ്രാഹ മുനിം രാമോ യേന വാ ത്വം വിസർജിതഃ .. 20..

യത്തേ മനീഷിതം വാക്യം തദ്വദസ്വ മമാഗ്രതഃ .
തതഃ പ്രാഹ മുനിർവാക്യം ശൃണു രാമ യഥാതഥം .. 21..

ബ്രഹ്മണാ പ്രേഷിതോഽസ്മീശ കാര്യാർഥേ തേഽന്തികം പ്രഭോ .
അഹം ഹി പൂർവജോ ദേവ തവ പുത്രഃ പരന്തപ .. 22..

മായാസംഗമജോ വീര കാലഃ സർവഹരഃ സ്മൃതഃ .
ബ്രഹ്മാ ത്വാമാഹ ഭഗവാൻ സർവദേവർഷിപൂജിതഃ .. 23..

രക്ഷിതും സ്വർഗലോകസ്യ സമയസ്തേ മഹാമതേ .
പുരാ ത്വമേക ഏവാസീർലോകാൻ സംഹൃത്യ മായയാ .. 24..

ഭാര്യയാ സഹിതസ്ത്വം മാമാദൗ പുത്രമജീജനഃ .
തഥാ ഭോഗവതം നാഗമനന്തമുദകേശയം .. 25..

മായയാ ജനയിത്വാ ത്വം ദ്വൗ സസത്ത്വൗ മഹാബലൗ .
മധുകൈടഭകൗ ദൈത്യൗ ഹത്വാ മേദോഽസ്ഥിസഞ്ചയം .. 26..

ഇമാം പർവതസംബദ്ധാം മേദിനീം പുരുഷർഷഭ .
പദ്മേ ദിവ്യാർകസങ്കാശേ നാഭ്യാമുത്പാദ്യ മാമപി .. 27..

മാം വിധായ പ്രജാധ്യക്ഷം മയി സർവം ന്യവേദയത് .
സോഽഹം സംയുക്തസംഭാരസ്ത്വാമവോചം ജഗത്പതേ .. 28..

രക്ഷാം വിധത്സ്വ ഭൂതേഭ്യോ യേ മേ വീര്യാപഹാരിണഃ .
തതസ്ത്വം കശ്യപാജ്ജാതോ വിഷ്ണുർവാമനരൂപധൃക് .. 29..

ഹൃതവാനസി ഭൂഭാരം വധാദ്രക്ഷോഗണസ്യ ച .
സർവാസൂത്സാര്യമാണാസു പ്രജാസു ധരണീധര .. 30..

രാവണസ്യ വധാകാങ്ക്ഷീ മർത്യലോകമുപാഗതഃ .
ദശവർഷസഹസ്രാണി ദശവർഷശതാനി ച .. 31..

കൃത്വാ വാസസ്യ സമയം ത്രിദശേഷ്വാത്മനഃ പുരാ .
സ തേ മനോരഥഃ പൂർണഃ പൂർണേ ചായുഷി തേ നൃഷു .. 32..

കാലസ്താപസരൂപേണ ത്വത്സമീപമുപാഗമത് .
തതോ ഭൂയശ്ച തേ ബുദ്ധിര്യദി രാജ്യമുപാസിതും .. 33..

തത്തഥാ ഭവ ഭദ്രം തേ ഏവമാഹ പിതാമഹഃ .
യദി തേ ഗമനേ ബുദ്ധിർദേവലോകം ജിതേന്ദ്രിയ .. 34..

സനാഥാ വിഷ്ണുനാ ദേവാ ഭജന്തു വിഗതജ്വരാഃ .
ചതുർമുഖസ്യ തദ്വാക്യം ശ്രുത്വാ കാലേന ഭാഷിതം .. 35..

ഹസൻ രാമസ്തദാ വാക്യം കൃത്സ്നസ്യാന്തകമബ്രവീത് .
ശ്രുതം തവ വചോ മേഽദ്യ മമാപീഷ്ടതരം തു തത് .. 36..

സന്തോഷഃ പരമോ ജ്ഞേയസ്ത്വദാഗമനകാരണാത് .
ത്രയാണാമപി ലോകാനാം കാര്യാർഥം മമ സംഭവഃ .. 37..

ഭദ്രം തേഽസ്ത്വാഗമിഷ്യാമി യത ഏവാഹമാഗതഃ .
മനോരഥസ്തു സമ്പ്രാപ്തോ ന മേഽത്രാസ്തി വിചാരണാ .. 38..

മത്സേവകാനാം ദേവാനാം സർവകാര്യേഷു വൈ മയാ .
സ്ഥാതവ്യം മായയാ പുത്ര യഥാ ചാഹ പ്രജാപതിഃ .. 39..

ഏവം തയോഃ കഥയതോർദുർവാസാ മുനിരഭ്യഗാത് .
രാജദ്വാരം രാഘവസ്യ ദർശനാപേക്ഷയാ ദ്രുതം .. 40..
മുനിർലക്ഷ്മണമാസാദ്യ ദുർവാസാ വാക്യമബ്രവീത് .
ശീഘ്രം ദർശയ രാമം മേ കാര്യം മേഽത്യന്തമാഹിതം .. 41..

തച്ഛ്രുത്വാ പ്രാഹ സൗമിത്രിർമുനിം ജ്വലനതേജസം .
രാമേണ കാര്യം കിം ത്േ്ദ്യ കിം ത്േഭീഷ്ടം കരോമ്യഹം .. 42..

രാജാ കാര്യാന്തരേ വ്യഗ്രോ മുഹൂർതം സമ്പ്രതീക്ഷ്യതാം .
തച്ഛ്രുത്വാ ക്രോധസന്തപ്തോ മുനിഃ സൗമിത്രിമബ്രവീത് .. 43..

അസ്മിൻ ക്ഷണേ തു സൗമിത്രേ ന ദർശയസി ചേദ്വിഭും .
രാമം സവിഷയം വംശം ഭസ്മീകുര്യാം ന സംശയഃ .. 44..

ശ്രുത്വാ തദ്വചനം ഘോരമൃഷേർദുർവാസസോ ഭൃശം .
സ്വരൂപം തസ്യ വാക്യസ്യ ചിന്തയിത്വാ സ ലക്ഷ്മണഃ .. 45..

സർവനാശാദ്വരം മ്േദ്യ നാശോ ഹ്യേകസ്യ കാരണാത് .
നിശ്ചിത്യൈവം തതോ ഗത്വാ രാമായ പ്രാഹ ലക്ഷ്മണഃ .. 46..

സൗമിത്രേർവചനം ശ്രുത്വാ രാമഃ കാലം വ്യസർജയത് .
ശീഘ്രം നിർഗമ്യ രാമോ്പി ദദർശാത്രേഃ സുതം മുനിം .. 47..

രാമോ്ഭിവാദ്യ സമ്പ്രീതോ മുനിം പപ്രച്ഛ സാദരം .
കിം കാര്യം തേ കരോമീതി മുനിമാഹ രഘൂത്തമഃ .. 48..

തച്ഛ്രുത്വാ രാമവചനം ദുർവാസാ രാമമബ്രവീത് .
അദ്യ വർഷസഹസ്രാണാമുപവാസസമാപനം .. 49..

അതോ ഭോജനമിച്ഛാമി സിദ്ധം യത്തേ രഘൂത്തമ .
രാമോ മുനിവചഃ ശ്രുത്വാ സന്തോഷേണ സമന്വിതഃ .. 50..

സ സിദ്ധമന്നം മുനയേ യഥാവത്സമുപാഹരത് .
മുനിർഭുക്ത്വാന്നമമൃതം സന്തുഷ്ടഃ പുനരഭ്യഗാത് .. 51..

സ്വമാശ്രമം ഗതേ തസ്മിൻ രാമഃ സസ്മാര ഭാഷിതം .
കാലേന ശോകദുഃഖാർതോ വിമനാശ്ചാതിവിഹ്വലഃ .. 52..

അവാങ്മുഖോ ദീനമനാ ന ശശാകാഭിഭാഷിതും .
മനസാ ലക്ഷ്മണം ജ്ഞാത്വാ ഹതപ്രായം രഘൂദ്വഹഃ .. 53..

അവാങ്മുഖോ ബഭൂവാഥ തൂഷ്ണീമേവാഖിലേശ്വരഃ .
തതോ രാമം വിലോക്യാഹ സൗമിത്രിർദുഃഖസമ്പ്ലുതം .. 54..

തൂഷ്ണീംഭൂതം ചിന്തയന്തം ഗർഹന്തം സ്നേഹബന്ധനം .
മത്കൃതേ ത്യജ സന്താപം ജഹി മാം രഘുനന്ദന .. 55..

ഗതിഃ കാലസ്യ കലിതാ പൂർവമേവേദൃശീ പ്രഭോ .
ത്വയി ഹീനപ്രതിജ്ഞേ തു നരകോ മേ ധ്രുവം ഭവേത് .. 56..

മയി പ്രീതിര്യദി ഭവേദ്യദ്യനുഗ്രാഹ്യതാ തവ .
ത്യക്ത്വാ ശങ്കാം ജഹി പ്രാജ്ഞ മാ മാ ധർമം ത്യജ പ്രഭോ .. 57..

സൗമിത്രിണോക്തം തച്ഛ്രുത്വാ രാമശ്ചലിതമാനസഃ .
ആഹൂയ മന്ത്രിണഃ സർവാൻ വസിഷ്ഠം ചേദമബ്രവീത് .. 58..

മുനേരാഗമനം യത്തു കാലസ്യാപി ഹി ഭാഷിതം .
പ്രതിജ്ഞാമാത്മനശ്ചൈവ സർവമാവേദയത്പ്രഭുഃ .. 59..

ശ്രുത്വാ രാമസ്യ വചനം മന്ത്രിണഃ സപുരോഹിതാഃ .
ഊചുഃ പ്രാഞ്ജലയഃ സർവേ രാമമക്ലിഷ്ടകാരിണം .. 60..

പൂർവമേവ ഹി നിർദിഷ്ടം തവ ഭൂഭാരഹാരിണഃ .
ലക്ഷ്മണേന വിയോഗസ്തേ ജ്ഞാതോ വിജ്ഞാനചക്ഷുഷാ .. 61..

ത്യജാശു ലക്ഷ്മണം രാമ മാ പ്രതിജ്ഞാം ത്യജ പ്രഭോ .
പ്രതിജ്ഞാതേ പരിത്യക്തേ ധർമോ ഭവതി നിഷ്ഫലഃ .. 62..

ധർമേ നഷ്ടേഽഖിലേ രാമ ത്രൈലോക്യം നശ്യതി ധ്രുവം .
ത്വം തു സർവസ്യ ലോകസ്യ പാലകോഽസി രഘൂത്തമ .. 63..

ത്യക്ത്വാ ലക്ഷ്മണമേവൈകം ത്രൈലോക്യം ത്രാതുമർഹസി .
രാമോ ധർമാർഥസഹിതം വാക്യം തേഷാമനിന്ദിതം .. 64..

സഭാമധ്യേ സമാശ്രുത്യ പ്രാഹ സൗമിത്രിമഞ്ജസാ .
യഥേഷ്ടം ഗച്ഛ സൗമിത്രേ മാ ഭൂദ്ധർമസ്യ സംശയഃ .. 65..

പരിത്യാഗോ വധോ വാപി സതാമേവോഭയം സമം .
ഏവമുക്തേ രഘുശ്രേഷ്ഠേ ദുഃഖവ്യാകുലിതേക്ഷണഃ .. 66..

രാമം പ്രണമ്യ സൗമിത്രിഃ ശീഘ്രം ഗൃഹമഗാത്സ്വകം .
തതോഽഗാത്സരയൂതീരമാചമ്യ സ കൃതാഞ്ജലിഃ .. 67..

നവ ദ്വാരാണി സംയമ്യ മൂർധ്നി പ്രാണമധാരയത് .
യദക്ഷരം പരം ബ്രഹ്മ വാസുദേവാഖ്യമവ്യയം .. 68..

പദം തത്പരമം ധാമ ചേതസാ സോഽഭ്യചിന്തയത് .
വായുരോധേന സംയുക്തം സർവേ ദേവാഃ സഹർഷയഃ .. 69..

സാഗരയോ ലക്ഷ്മണം പുഷ്പൈസ്തുഷ്ടുവുശ്ച സമാകിരൻ .
അദൃശ്യം വിബുധൈഃ കൈശ്ചിത്സശരീരം ച വാസവഃ .. 70..

ഗൃഹീത്വാ ലക്ഷ്മണം ശക്രഃ സ്വർഗലോകമഥാഗമത് .
തതോ വിഷ്ണോശ്ചതുർഭാഗം തം ദേവം സുരസത്തമാഃ .
സർവേ ദേവർഷയോ ദൃഷ്ട്വാ ലക്ഷ്മണം സമപൂജയൻ .. 71..

ലക്ഷ്മണേ ഹി ദിവമാഗതേ ഹരൗ സിദ്ധലോകഗതയോഗിനസ്തദാ .
ബ്രഹ്മണാ സഹ സമാഗമന്മുദാ ദ്രഷ്ടുമാഹിതമഹാഹിരൂപകം .. 72..

ഇതി ശ്രീമദധ്യാത്മരാമായണേ ഉമാമഹേശ്വരസംവാദേ ഉത്തരകാണ്ഡേ അഷ്ടമഃ സർഗഃ .. 8..